

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Національного університету
«Одеська політехніка»
доктору наук з державного
управління, професору
Миколайчуку М. М.

ВІДГУК

офіційного опонента

ВДОВЕНКО НАТАЛІЇ МИХАЙЛІВНИ

на дисертаційну роботу

УСЕНКО ІННИ ОЛЕКСАНДРІВНИ

на тему «Чорноморський регіон як важливий об'єкт політики рибальства України:
досвід Європейського Союзу», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду
Національного університету «Одеська політехніка» для присудження ступеня
доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за
спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

На підставі всебічного ознайомлення з дисертаційною роботою, опублікованими за темою дослідження науковими працями, а також з урахуванням результатів апробації та практичного застосування основних положень дисертації, можна констатувати низку узагальнених висновків щодо актуальності теми дослідження, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в наукових публікаціях, а також сформуванню загальної оцінки проведеного наукового дослідження.

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

У процесі свого розвитку людство прийшло до усвідомлення тієї істини, що комплексний аналіз управління рибальством у Чорноморському регіоні, має високу наукову і практичну значущість. Актуальність теми обумовлена багатофакторним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що визначають сучасний стан та перспективи розвитку рибного господарства України в контексті євроінтеграції та воєнного конфлікту. Чорноморський регіон відіграє провідну роль у формуванні та реалізації політики рибальства як з боку Європейського Союзу, так і з боку країн Причорномор'я. В умовах зростаючих екологічних ризиків, незаконного, непідзвітного і нерегульованого рибальства, а також зміни геополітичної кон'юнктури, проблема ефективного публічного управління

ресурсами регіону набуває особливої ваги. Наукова новизна роботи полягає у визначенні та формалізації поняття «політика рибальства» як складової публічного управління, а також у вперше здійсненому комплексному аналізі Чорноморського регіону як об'єкта політики рибальства з позицій теоретико-методологічних і прикладних підходів. Значний внесок становить дослідження впливу воєнного стану на функціонування рибного господарства регіону, а також розробка рекомендацій щодо адаптації управлінських механізмів України на основі передового досвіду Європейського Союзу і Румунії.

Практична значущість дослідження полягає у впровадженні результатів у діяльність органів державної влади, зокрема у вдосконаленні нормативно-правового поля, формуванні стратегічних напрямів розвитку рибної галузі та підвищенні ефективності боротьби з незаконним рибальством. Розроблені автором пропозиції можуть бути використані для забезпечення сталого розвитку рибного господарства, підвищення конкурентоспроможності українського ринку рибної продукції та інтеграції в європейські системи управління.

Таким чином, дисертаційне дослідження є вагомим внеском у теорію і практику публічного управління, сприяє розвитку наукової бази з проблематики рибальства в Чорноморському регіоні та має потенціал для реалізації в системі державної політики України.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості та достовірності. Автор обґрунтовано використовує різноманітні джерела інформації, включаючи нормативно-правові акти, статистичні дані, результати власних експертних оцінок, а також міжнародний досвід у сфері політики рибальства. Зміст дисертації, структура та виклад науково-прикладних розробок свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано актуальне науково-практичне завдання та формалізовано автором. Оцінюючи дисертаційну роботу, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових та статистичних принципів, методів та прийомів комплексних досліджень. Це досягається завдяки застосуванню комплексного наукового підходу, що поєднує теоретичний аналіз, порівняльне дослідження та емпіричні методи.

Методологія дослідження відповідає цілям і завданням роботи, що забезпечує логічну послідовність викладу і аргументованість висновків. Використання сучасних методів аналізу і синтезу, а також порівняльного правового аналізу сприяє глибокому розкриттю проблематики і мінімізації суб'єктивізму.

Висновки дисертації сформульовані на основі отриманих результатів, що підтверджує їх наукову обґрунтованість, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя. Вони конкретні, логічно випливають із проведеного аналізу і є релевантними до поставлених завдань. Висновки дисертації базуються на оригінальних дослідженнях та свідчать про наявність нових закономірностей і тенденцій, які раніше не були предметом системного вивчення. Рекомендації мають інноваційний характер і спрямовані на підвищення ефективності державного регулювання в досліджуваній сфері. Рекомендації практичного характеру мають прикладний потенціал і можуть бути використані у формуванні державної політики у сфері рибальства, що підвищує їх практичну значущість. Робота насичена статистичним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці та рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями.

Таким чином, наукові результати дисертації відповідають критеріям наукової новизни, теоретичної і практичної значущості, що засвідчує їх достовірність і ступінь обґрунтованості. У цілому структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору. Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусій на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

3. Новизна наукових положень, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, мають суттєву новизну і вносять вагомий внесок у розвиток обраної галузі дослідження. Новизна полягає у комплексному підході до розгляду проблематики, який поєднує аналіз сучасного стану, виявлення існуючих прогалин та запропонування інноваційних шляхів їх подолання. Зокрема, в роботі вперше здійснено системний аналіз впливу міжнародних нормативно-правових актів на національну політику у сфері рибальства, що дозволило виявити ключові проблемні аспекти і запропонувати конкретні механізми їх врегулювання. Запропоновані автором наукові положення відзначаються новизною як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Таким чином, наукові результати дисертації відповідають критеріям новизни, що підтверджує їх теоретичну і практичну цінність та перспективність подальшого впровадження.

4. Практичне значення й впровадження результатів дослідження

Дисертаційне дослідження Усенко І.О. має вагоме практичне значення для розвитку публічного управління у сфері рибальства України, зокрема в контексті адаптації до складних соціально-економічних та безпекових умов, які склалися у Чорноморському регіоні внаслідок воєнного стану та агресії Російської Федерації.

Завдяки ґрунтовному аналізу впливу воєнного стану на функціонування рибальської галузі, а також дослідженню ефективних управлінських моделей Європейського Союзу, автором запропоновано конкретні рекомендації щодо оптимізації державної політики у сфері рибальства. Вони включають удосконалення системи моніторингу та контролю за виловом водних біоресурсів, посилення боротьби з незаконним, непідзвітним і нерегульованим рибальством, що є однією з ключових проблем для збереження рибних запасів і сталого розвитку галузі. Впровадження механізмів морського просторового планування, запропонованих у роботі, сприятиме більш раціональному використанню морських ресурсів і зменшенню конфліктів між різними галузями господарської діяльності у Чорноморському регіоні. Це також забезпечить підвищення рівня міждержавної та транскордонної співпраці у питаннях охорони морських екосистем і розвитку інфраструктури.

Практичні результати дисертації можуть стати основою для розробки та реалізації програм післявоєнного відновлення рибальської галузі в Україні, зокрема через інтеграцію в європейські системи управління рибними ресурсами і застосування принципів спільної політики рибальства ЄС. Це дозволить не лише відновити виробничі потужності, але й значно покращити експортний потенціал вітчизняної рибної продукції, що сприятиме економічному розвитку регіонів, які залежать від рибного промислу. Рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані Міністерством аграрної політики та продовольства України, Державним агентством рибного господарства, а також регіональними органами влади у процесі розробки стратегічних документів, нормативно-правових актів та програм розвитку рибного господарства. Зокрема, вони мають практичну цінність для удосконалення системи державного регулювання, контролю за виловом і переробкою водних біоресурсів, а також у формуванні умов для впровадження інноваційних технологій та розвитку аквакультури. Крім того, дослідження сприяє

підвищенню обізнаності міжнародної спільноти про проблеми та виклики, з якими зіштовхується рибальство в Чорноморському регіоні, що відкриває можливості для залучення міжнародної технічної та фінансової підтримки. Практичні пропозиції щодо вдосконалення механізмів управління можуть бути рекомендовані для застосування в рамках міжнародних проєктів, програм транскордонного співробітництва, а також у діяльності регіональних рибогосподарських організацій.

Таким чином, результати дисертації мають комплексний характер і охоплюють стратегічні, організаційні та технічні аспекти розвитку рибальства України, що робить їх актуальними для широкого кола зацікавлених сторін і підвищує потенціал ефективного впровадження у практичну діяльність. Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати є достовірними.

Відтак, теоретичні положення, методологічні розробки та практичні результати дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота характеризується науковою новизною та практичною спрямованістю.

5. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 15 публікаціях, серед яких – три статті опубліковано у наукових фахових виданнях України категорії Б, одна – у періодичному виданні іноземної держави (Чехія), а також 11 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних заходах. Такий рівень публікаційного забезпечення свідчить про систематичне поширення результатів дослідження в науковому середовищі та їх визнання як вітчизняними, так і зарубіжними фахівцями.

Публікації містять як аналітичні узагальнення, так і конкретні рекомендації, що свідчить про глибину і повноту дослідження, а також практичну орієнтованість наукових розробок. Завдяки чіткій структурі викладу та обґрунтованості аргументів, опубліковані роботи сприяють поширенню наукових знань і формуванню ефективних управлінських підходів у галузі рибальства.

Таким чином, можна констатувати, що основні положення, висновки та рекомендації дисертації відображені в опублікованих працях повно і всебічно, що підвищує наукову цінність дослідження та сприяє його подальшому використанню у науковій і практичній діяльності. Зазначене вище та вивчення наукових праць Усенко І. О. дозволяє зробити опоненту висновок, що основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація повністю відповідає чинним нормативним вимогам, що регламентують підготовку та оформлення наукових робіт докторського рівня. Структура роботи є логічною, послідовною та повною, що сприяє чіткому викладенню мети, завдань, методології, основних результатів і висновків дослідження. Обсяг дисертації (221 сторінка, із них 175 сторінок основного тексту) відповідає рекомендаціям щодо розміру докторських робіт, що свідчить про достатню глибину та широту проведеного дослідження. Робота містить усі обов'язкові складові: вступ, три розділи з відповідними підрозділами, висновки, список використаних джерел та додатки.

Використання наукових джерел є системним і різнобічним - у списку літератури наведено 113 найменувань, з яких понад 90 % є публікаціями іноземних авторів, що свідчить про високий рівень теоретичної підготовки і широке охоплення сучасної світової наукової думки. Значна кількість публікацій у фахових виданнях, у тому числі міжнародних, підтверджує наукову актуальність і визнання результатів дослідження. Методологічна база дисертації сформована із сучасних підходів і методів, адекватних тематиці та завданням дослідження. Використані методи аналітичного, порівняльного, системного та індуктивно-дедуктивного аналізу забезпечують належний рівень наукової обґрунтованості, що є важливим критерієм для робіт такого рівня.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, обґрунтовані емпіричними даними, що підтверджує їх достовірність та практичну значущість.

Результати роботи супроводжуються наочними ілюстраціями, таблицями, статистичними даними, що підсилює сприйняття та обґрунтування висновків.

Оформлення дисертації відповідає встановленим стандартам: використано єдиний стиль оформлення, дотримано вимог до цитування, посилань, оформлення таблиць та рисунків. Текст викладено українською мовою у формі, що відповідає науковому стилю, з дотриманням граматичних, синтаксичних та лексичних норм.

Загалом, дисертаційна робота відзначається високим рівнем наукової якості, системністю, глибиною аналізу та новизною отриманих результатів, що дозволяє рекомендувати її до захисту.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій Усенко І. О. дає підстави констатувати відсутність фактів порушення дисертанткою академічної доброчесності. Дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень та відомостей. Робота відповідає

нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використанні методики досліджень та джерела інформації.

7. Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи отримані результати дисертаційного дослідження Усенко Інни Олександрівни підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, водночас варто вказати на деякі зауваження та дискусійні положення, зокрема:

1. У дисертації обґрунтовано безпекові та економічні наслідки введення воєнного стану для функціонування галузі рибальства. Це становить беззаперечну наукову цінність дослідження, зважаючи на потребу оновлення підходів до стратегічного планування в умовах кризи. Разом з тим, з позицій публічного управління доцільно було б поглибити аналітику, зосередивши увагу на ролі держави у післявоєнному відновленні сектору рибальства. Зокрема, перспективним є вивчення інструментів державної політики щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб, трансформації інституційної структури управління галуззю, а також механізмів залучення та адміністрування міжнародної технічної допомоги. Очевидно, що такі пропозиції потребують поглибленого наукового обґрунтування та доведення.

2. У дисертаційній роботі обґрунтовується доцільність висвітлення досвіду країн Європейського Союзу в управлінні рибальською галуззю. Проте, з огляду на прикладне значення дисертації, актуальним є поглиблений аналіз імплементаційного потенціалу європейських підходів в умовах української адміністративної системи. Варто було б детальніше проаналізувати можливості адаптації механізмів спільної рибальської політики ЄС до особливостей вітчизняної правозастосовної практики, інституційної спроможності органів державної влади та стану регіональної інфраструктури.

3. Автором запропоновано низку управлінських заходів, орієнтованих на вдосконалення державної політики у сфері рибальства. Однак, з огляду на завдання публічного управління, доцільним вбачається здійснення прогностичної оцінки ефективності та доцільності реалізації цих заходів у коротко- та середньостроковій перспективі. Особливо актуальним є врахування реальної інституційної спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також механізмів міжвідомчої координації.

4. Доцільно було б роботу доповнити висновками про міжнародний досвід управління галуззю, оскільки дослідження дещо втрачає у прикладній площині через недостатню деталізацію ситуації в окремих регіонах України, таких як

Одеська, Миколаївська та Херсонська області. Вивчення практики публічного управління рибогосподарськими системами на місцевому рівні дозволило б глибше розкрити специфіку регіональної політики, ролі місцевих органів влади, комунікацій із громадою та особливостей реалізації державної політики на субнаціональному рівні. Принагідно відзначимо, що у дисертаційній роботі потрібно було б посилити обґрунтування таких складових.

5. Дисертація мала б ще більшу науково-практичну цінність, якби автор звернув увагу на необхідність формулювання базових аспектів порівняльного аналізу законодавства України та Європейського Союзу у сфері рибальства у роботі лише частково розглянуто питання гармонізації українського правового поля з *acquis communautaire*. В умовах євроінтеграційного курсу України доцільним є аналіз відповідності українського законодавства щодо контролю за виловом, ведення аквакультури, сертифікації рибної продукції, а також охорони водних біоресурсів вимогам вторинного права Європейського Союзу. . Однак, в роботі ці питання розглянуто дещо поверхнево і схематично. З позицій публічного управління важливо окреслити механізми правової імплементації та оцінити потенційні виклики в процесі реалізації гармонізованих підходів.

6. Бажано було більше уваги приділити досвіду застосування конкретних підходів до подолання незаконного, непідзвітного і нерегульованого рибальства. Безперечно, доцільним є ширше залучення досвіду третіх країн Чорноморського басейну, зокрема Туреччини, Болгарії, Грузії до такого аналізу. Це дозволило б комплексно репрезентувати міжнародно-правовий та інституційний контекст співпраці, і визначити можливості для посилення регіональної координації у сфері публічного управління морськими ресурсами.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

7. Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Усенко Інни Олександрівни є ґрунтовною науковою працею, яка комплексно розкриває сучасний стан і перспективи розвитку механізмів публічного управління у сфері рибальства України із залученням досвіду країн Європейського Союзу. Робота відзначається високим рівнем актуальності, зумовленої як внутрішньою потребою адаптації галузі до викликів воєнного часу, так і стратегічною орієнтацією України на європейську інтеграцію.

Дисертація демонструє достатній рівень наукової новизни. У роботі запропоновано авторське трактування окремих понять, обґрунтовано шляхи

імплементації європейських підходів в український контекст, виокремлено нові завдання для публічної політики в умовах післявоєнного відновлення. Здобувачем вміло поєднано теоретичні напрацювання з прикладним аналізом, що надало дослідженню комплексності та прикладної цінності. Результати дисертації мають значний практичний потенціал: як у площині вдосконалення нормативно-правової бази та механізмів державного регулювання, так і в частині стратегічного планування розвитку сектору рибальства. Дослідження містить пропозиції, які можуть бути практично необхідними для органів державної влади, міжнародних інвесторів, а також експертного середовища, залученого до реформування галузі. Основні положення роботи отримали належне апробування у наукових публікаціях та на профільних науково-практичних заходах, що свідчить про відкритість дослідниці до фахової дискусії та її активну інтеграцію в академічне середовище.

Структура дисертації логічна, виклад змістовний, мова наукова, аргументація обґрунтована. Дисертація відповідає всім вимогам, які висуваються до наукових кваліфікаційних робіт такого рівня. Зауваження, висловлені в ході рецензування, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, дисертація Усенко Інни Олександрівни на тему «Чорноморський регіон як важливий об'єкт політики рибальства України: досвід Європейського Союзу» відповідає вимогам, передбаченим чинним Порядком присудження наукових ступенів, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**доктор економічних наук, професор, Заслужений
працівник сільського господарства України,
завідувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Міністерства освіти і науки України**

Наталія ВДОВЕНКО

